

VEŘEJNÉ FINANCE

LS 2022

Richard Šmilňák

Výdaje a příjmy státního rozpočtu

- Stručná historie
  - Stát blahobytu, chronické navyšování výdajů
    - Teorie veřejné volby → bujení byrokracie, politické cykly, jánabráchismus etc., teorie středového voliče
- Alokační, redistribuční a stabilizační funkce veřejných financí a veřejného sektoru
- $Y = C + I + G + NX$

Význam veřejného sektoru roste

Vývoj veřejných výdajů ve vyspělých zemích k HDP (%)							
	1870	1913	1920	1937	1960	1980	1994
Německo	10	14,8	25	42,4	32,4	47,9	49
VB	8,3	9,1	15,4	20,7	27,9	42,6	47,2
Japonsko	8,8	8,3	14,8	25,4	17,5	32	35,8
USA	3,9	1,8	7	8,6	27	31,8	33,5

Důvody: budování státu blahobytu, bujení veřejného sektoru, poskytování veř. statků ...

Katalog státních bankrotů

Afrika

Algeria (1991)
Angola (1976,1985, 1992-2002)
Cameroon (2004)
Central African Republic (1981, 1983)
Congo (Kinshasa) (1979)
Côte d'Ivoire (1983, 2000, 2011)
Gabon (1999–2005)
Ghana (1979, 1982)
Liberia (1989–2006)
Madagascar (2002)
Mozambique (1980)
Rwanda (1995)
Sierra Leone (1997–1998)
Sudan (1991)
Tunisia (1867)
Egypt (1876, 1984)
Kenya (1994, 2000)
Morocco (1983, 1994, 2000)
Nigeria (1982, 1986, 1992, 2001, 2004)
South Africa (1985, 1989, 1993)
Zambia (1983)
Zimbabwe (1965, 2000, 2006)

Evropa

- Albania (1990)
- Austria-Hungary (1796, 1802, 1805, 1811, 1816, 1868)
- Austria (1938, 1940, 1945)
- Bulgaria (1932,1990)
- Croatia (1993–1996)
- Denmark (1813)
- France (1812) (+ 8x 1500-1800)
- Germany (1923, 1932, 1939, 1945)
- Greece 1826-1842, 1843-1859, 1860-1878, 1894-1897, 1932, 1951, 1964,
- Hungary (1932, 1941)
- The Netherlands (1814)
- Poland (1936, 1940, 1981)
- Portugal (1828, 1837, 1841, 1845, 1852, 1890)
- Romania (1933)
- Russia (1839, 1885, 1918, 1947, 1957, 1991, 1998)
- Spain (1809, 1820, 1831, 1834, 1851, 1867, 1872, 1882, 1936-1939)
- Sweden (1812)
- Turkey (1876, 1915, 1931, 1940, 1978, 1982)
- Ukraine (1998–2000)
- United Kingdom (1822, 1834, 1888–89, 1932, 1945)

Amerika →

- Antigua and Barbuda (1998–2005)
- Argentina (1827, 1890, 1951, 1956, 1882, 1989, 2002-2005,2014)
- Bolivia (1875, 1927, 1931, 1980,1986,1989)
- Brazil (1898, 1902, 1914, 1931, 1937, 1961, 1964, 1983 1986–1987, 1990)
- Canada (Alberta) (1935)
- Chile (1826, 1880, 1931, 1961, 1963, 1966, 1972, 1974, 1983)
- Colombia (1826, 1850, 1873, 1880, 1900, 1932, 1935)
- Costa Rica (1828, 1874, 1895, 1901, 1932, 1962, 1981, 1982, 1984)
- Dominica (2003–2005)
- Dominican Republic (1872, 1892, 1897, 1899, 1931, 1975-2001, 2005)
- Ecuador (1826, 1868, 1894, 1906, 1909, 1914, 1929, 1982, 1984, 2000, 2008)
- El Salvador (1828, 1876, 1894, 1899, 1921, 1932, 1938, 1981-1996)
- Grenada (2004–2005)
- Guatemala (1933, 1986, 1989)
- Guyana (1982)
- Honduras (1828, 1873, 1981)
- Jamaica (1978)
- Mexico (1827, 1833, 1844, 1850,1866, 1898, 1914, 1928-1930s, 1982)
- Nicaragua (1828, 1894, 1911, 1915, 1932, 1979)
- Panama (1932, 1983, 1983, 1987, 1988-1989)
- Paraguay (1874, 1892, 1920, 1932, 1986, 2003)
- Peru (1826, 1850,1876, 1931, 1969, 1976, 1978, 1980, 1984)
- Surinam (2001–2002)
- Trinidad and Tobago (1989)
- United States (1779 , 1790, 1798 ,1862,1933)
- Uruguay (1876, 1891, 1915, 1933, 1937, 1983, 1987, 1990)
- Venezuela (1826, 1848, 1860, 1865, 1892, 1898, 1982, 1990, 1995–1997,1998, 2004)

Asie

China (1921, 1932, 1939)
Japan (1942, 1946-1952)
India (1958, 1969,1972)
Indonesia (1966)
Iran (1992)
Iraq (1990)
Jordan (1989)
Kuwait (1990–1991)
Myanmar (1984, 1987,2002)
Mongolia (1997–2000)
The Philippines (1983)
Solomon Islands (1995–2004)
Sri Lanka (1980, 1982, 1996)
Vietnam (1985)

Realita ČR v číslech (v letech 2001-2020)

Inflačně upraveno
k cenám roku 2001

Zdroje: MF, ČSÚ, vlastní
výpočty

Průměrné saldo k
výdajům: - 8%

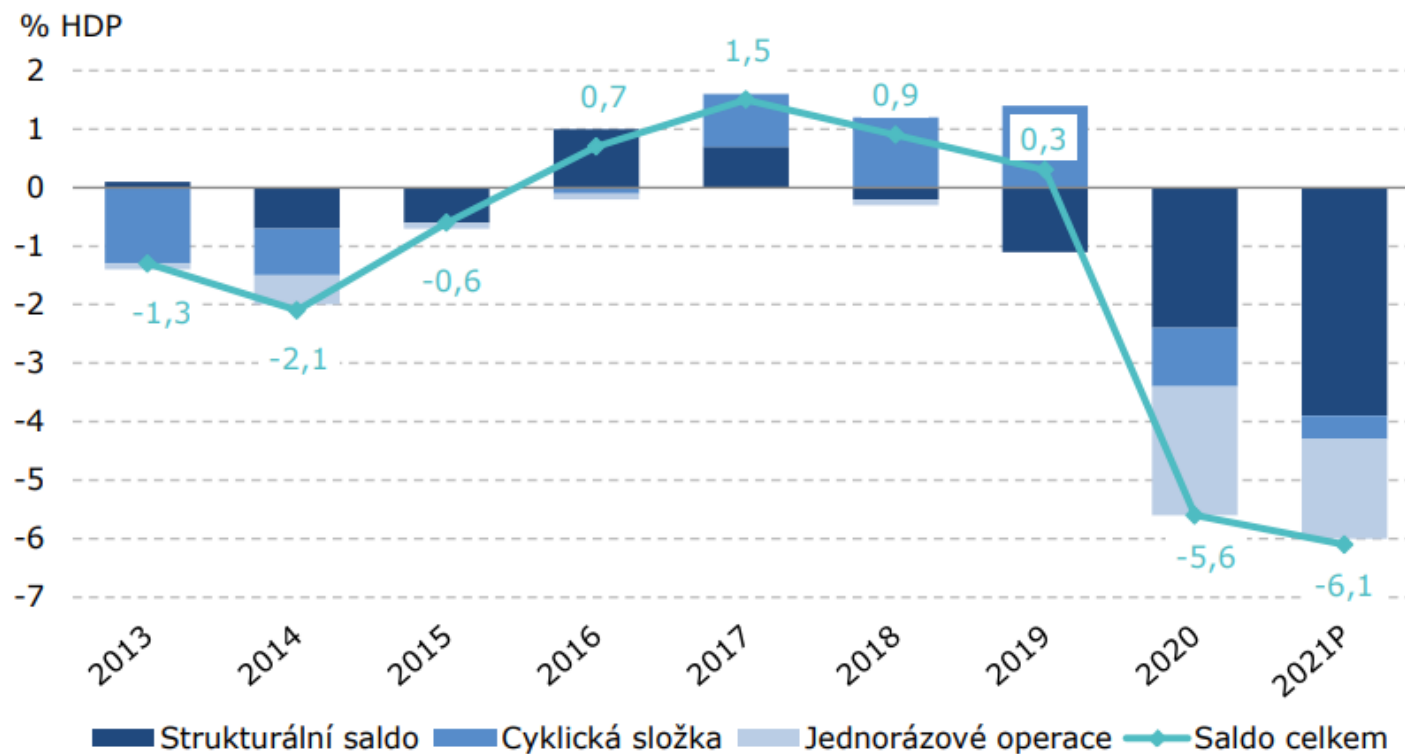
Průměrné saldo k HDP:
- 2,3%

Rok	Příjmy	Výdaje	Saldo	Saldo k HDP	Saldo k výdajům	Výdaje k HDP	HDP
2001	626,2	693,9	-67,7	2,6%	9,8%	26,9%	2579,126
2002	685,3	729,7	-44,4	1,7%	6,1%	27,9%	2615,635
2003	673,9	779,0	-105,1	3,9%	13,5%	28,6%	2719,696
2004	707,7	793,8	-86,0	3,0%	10,8%	28,0%	2832,58
2005	798,7	850,7	-52,0	1,7%	6,1%	28,1%	3028,488
2006	841,7	930,4	-88,7	2,8%	9,5%	28,9%	3218,773
2007	903,4	961,9	-58,5	1,7%	6,1%	28,3%	3398,75
2008	920,6	937,3	-16,8	0,5%	1,8%	26,8%	3496,106
2009	820,9	982,9	-162,0	4,9%	16,5%	29,5%	3330,632
2010	855,2	989,0	-133,7	3,9%	13,5%	29,0%	3413,549
2011	867,6	989,9	-122,3	3,5%	12,4%	28,4%	3479,871
2012	888,0	973,3	-85,3	2,5%	8,8%	28,2%	3453,61
2013	909,3	977,0	-67,7	2,0%	6,9%	28,3%	3450,147
2014	920,6	983,8	-63,2	1,8%	6,4%	27,9%	3528,689
2015	992,4	1042,9	-50,5	1,4%	4,8%	28,0%	3718,172
2016	1018,9	969,8	49,1	+1,3%	+5,1%	25,4%	3813,615
2017	999,4	1004,2	-4,8	0,1%	0,5%	25,0%	4010,327
2018	1073,0	1070,7	2,2	+0,1%	+0,2%	25,9%	4134,52
2019	1118,8	1139,7	-20,9	0,5%	1,8%	27,0%	4222,364
2020	1040,4	1299,4	-259,1	6,5%	19,9%	32,6%	3984,155
2021							

Veřejný sektor a ekonomický růst

- Dopady „dobrých časů“ na příjmy a výdaje VS
- Konjunktura → nižší výdaje na sociální systém, vyšší výběr Daní (viz přebytky systému penzijního pojištění před krizemi)
- Recese → zvyšující se sociální výdaje (automatické stabilizátory, např. politika zaměstnanosti), pokles HDP → nižší výběr daní (nižší spotřeba i výstup)

Obrázek 1: Saldo sektoru vládních institucí České republiky

Poznámka: Zdrojem dat je Makroekonomická predikce České republiky – leden 2022.
Zdroj: MF

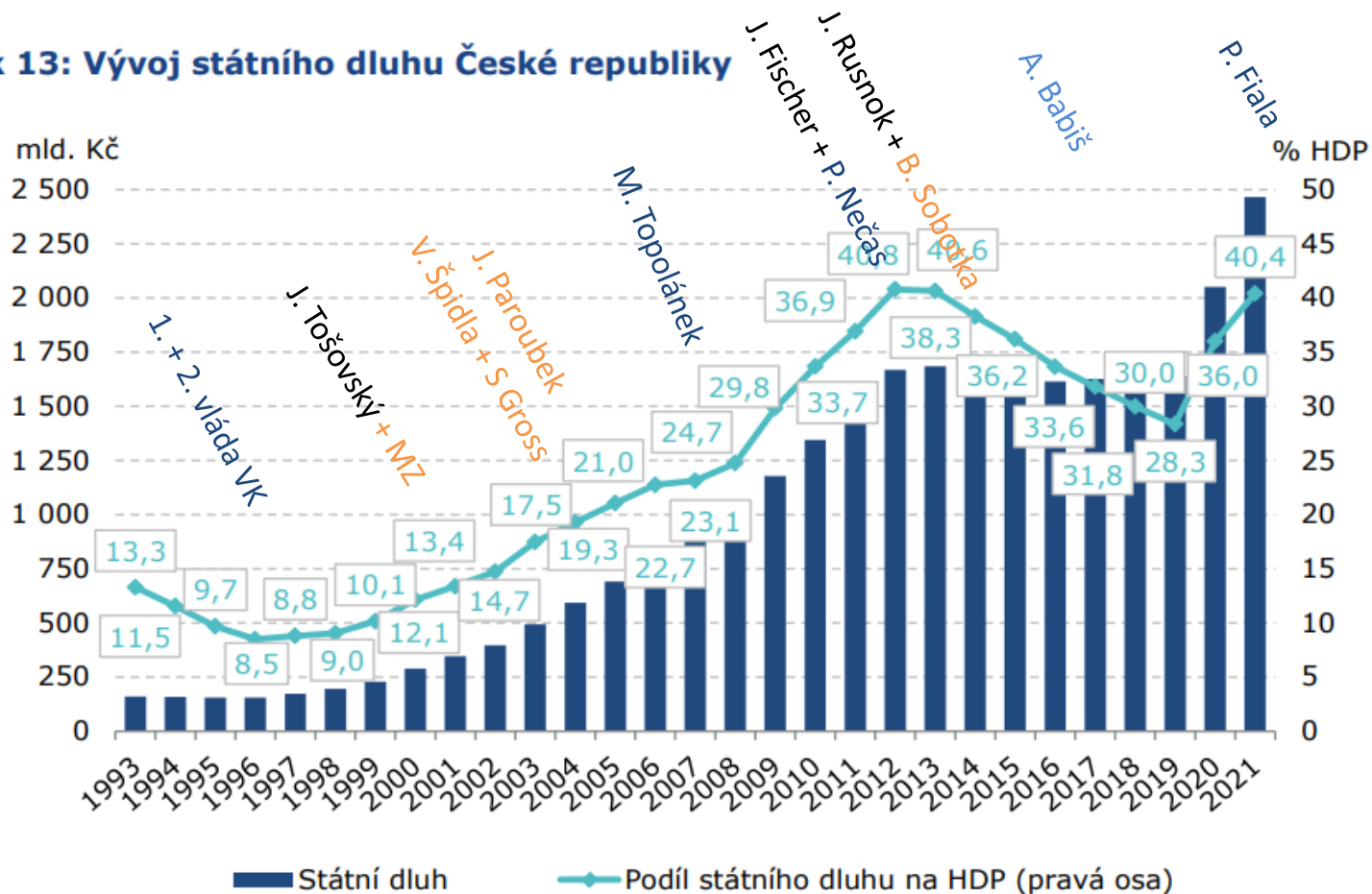
Tabulka 3: Potřeba a zdroje financování

mld. Kč	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Primární saldo státního rozpočtu	17,5	-102,4	-33,6	-43,7	-11,0	327,3	377,5
Čisté výdaje na obsluhu státního dluhu ¹	45,3	40,7	39,8	40,7	39,6	40,1	42,2
Splátky SDD ²	123,9	157,8	209,4	238,9	238,5	215,8	238,8
Splátky a předčasné splátky SSD	11,9	30,2	16,9	16,4	2,7	2,8	0,5
Splátky SPP a ostatních instrumentů peněžního trhu ³	110,2	86,6	4,2	44,0	43,5	18,4	25,4
Splátky přijatých zápůjček a úvěrů ⁴	2,5	1,7	5,1	8,0	4,7	5,8	6,0
Potřeba financování celkem	311,2	214,5	241,7	304,4	317,9	610,2	690,4

Zdroj: [MF](#)

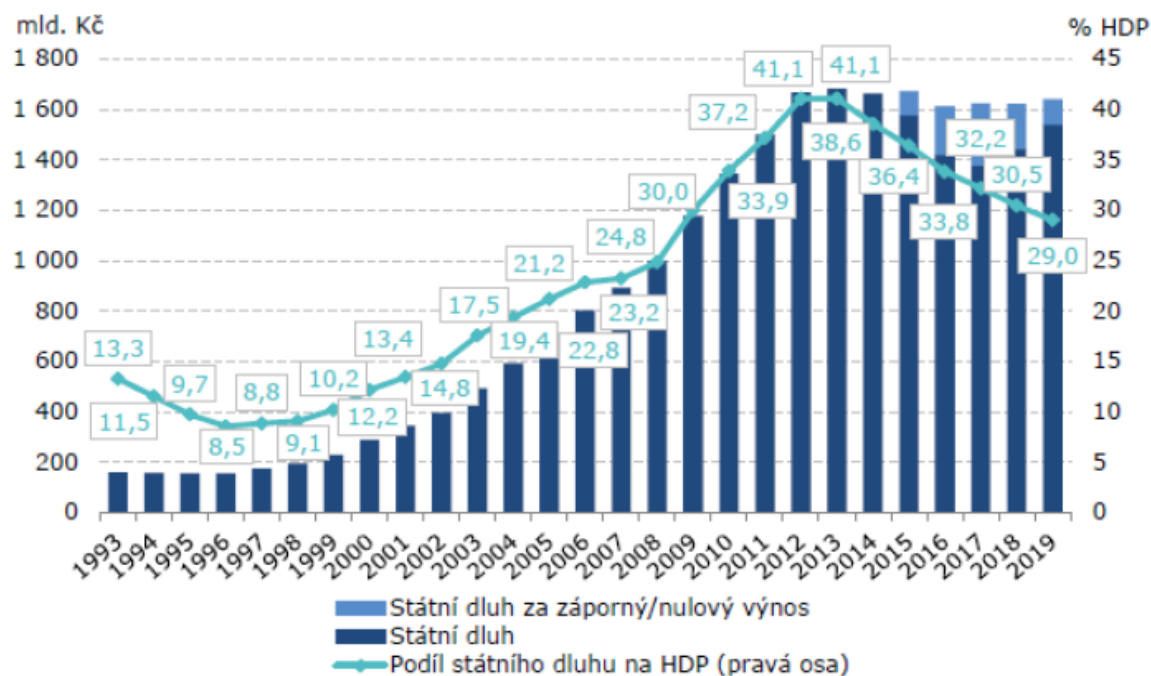
Obrázek 13: Vývoj státního dluhu České republiky

Poznámka: HDP v metodice ESA 2010. Zdrojem dat pro roky 1993 až 2020 je ČSÚ, pro rok 2021 Makroekonomická predikce České republiky - leden 2022.
Zdroj: MF, ČSÚ

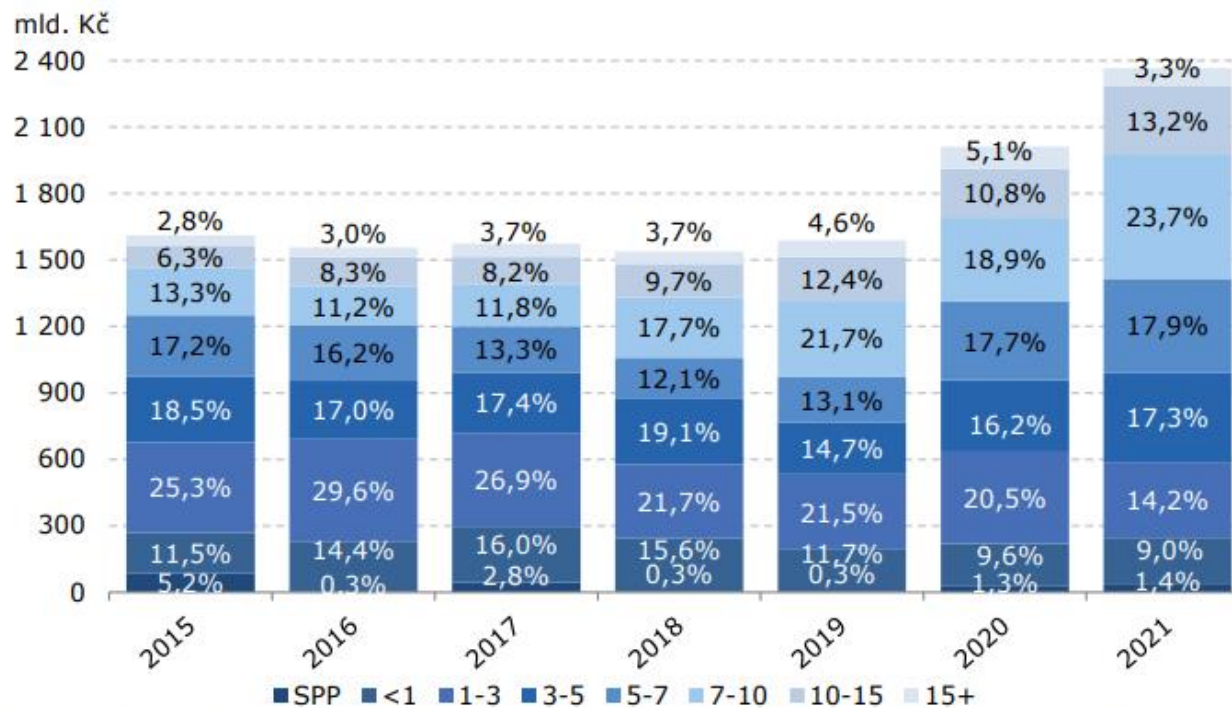
Bejvávalo...

Obrázek 14: Vývoj státního dluhu České republiky

Poznámka: HDP v metodice ESA 2010. Zdrojem dat pro roky 1993 až 2018 je ČSÚ, pro rok 2019 Makroekonomická predikce České republiky - leden 2020.
Zdroj: MF, ČSÚ

Obrázek 25: Struktura státních dluhopisů dle doby do splatnosti

Poznámka: Zbytková doba do splatnosti ke konci jednotlivých let. Zahrnuje SDD vydané na domácím a zahraničních trzích, SSD a SPP.
Zdroj: MF

Proč je s námi deficitní rozpočtová kultura?

• [Střídání partají](#) <-- politický cyklus

- Deficitní sklon veřejných rozpočtů: vlády mají ve zvyku utrácet více, než kolik činí jejich příjmy → štafeta hrazení se předává níže napříč generacemi

- Institucionální příčiny (tvorba a schvalování SR)
- Politické příčiny (odpovědnost, anonymizace fiskálu)
- Neschopnost voličů uvědomit si mezičasové důsledky ← přesouvání problému v čase
- Politická soutěž o voliče, kupování hlasů, dobývání renty atp.

„To contract new debts is not the way to pay old ones.“ (George Washington, 1799)
“Everyone wants to live at the expense of the state. They forget that the state lives at the expense of everyone.” – Frédéric Bastiat

V příloze č. 1 se číslo „1 488 318 723 753“ nahrazuje číslem „1 428 218 723 753“, číslo „1 688 318 723 753“ se nahrazuje číslem „1 728 218 723 753“, číslo „-200 000 000 000“ se nahrazuje číslem „-300 000 000 000“ a číslo „181 126 169 129“ se nahrazuje číslem „281 126 169 129“. ← 2. úprava zákona o SR z roku 2020, následovala 3.

Oproti tomu

- Rozpočtová udržitelnost a ukázněnost
- Větší transparentnost, předvídatelnost
- Srozumitelnost
- Flexibilita
- Adekvátnost (k vytyčenému cíli)
- Jednoznačná definice a interpretace → dlouhodobá kredibilita

- Co vidíme v posledních pěti letech je *rozmařilostí století*.

Rizika veřejného dluhu

Co způsobí růst *i* o 1

- Roste-li dluh, roste výše částek plynoucích na obsluhu dluhu (současně okolo 40 mld. Kč ročně) [odkaz](#)

POTŘEBA A ZDROJE FINANCOVÁNÍ (MLD. KČ)	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Primární saldo státního rozpočtu	-17,7	147,9	120,6	97,6	59,6	30,4	29,3	17,5	-102,4	-33,6	-43,7	-11,0	327,3	377,5
Čisté výdaje na obsluhu státního dluhu ¹	37,7	44,5	35,8	45,1	41,4	50,9	48,5	45,3	40,7	39,8	40,7	39,6	40,1	42,2

- Vyšší dluh vyžaduje vyšší daně
- Vyšší daně brzdí hospodářský růst
- Rostoucí náklady na obsluhu dluhu znamenají menší prostor na proticyklickou politiku
- Fiskální expanze vs. strukturální reformy
- Vytěsňovací efekt křiví trh a brzdí hospodářský růst

* Celkové saldo = primární s. + dluhová služba

Co způsobí růst *i* o 1 p.b.?

Náklady na provoz FNOL 2020: 8 249

418 000

- Roste-li dluh, roste výše částek plynoucích na obsluhu dluhu (současně okolo 40 mld. Kč ročně) [odkaz](#)

POTŘEBA A ZDROJE FINANCOVÁNÍ (MLD. Kč)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Primární saldo státního rozpočtu	-17,7	147,9	120,6	97,6	59,6	30,4	29,3	17,5	-102,4	-33,6	-43,7	-11,0	327,3	377,5
Čisté výdaje na obsluhu státního dluhu ¹	37,7	44,5	35,8	45,1	41,4	50,9	48,5	45,3	40,7	39,8	40,7	39,6	40,1	42,2

- Vyšší dluh vyžaduje vyšší daně
- Vyšší daně brzdí hospodářský růst
- Rostoucí náklady na obsluhu dluhu znamenají menší prostor na proticyklickou politiku
- Fiskální expanze vs. strukturální reformy
- Vytěsňovací efekt křiví trh a brzdí hospodářský růst

* Celkové saldo = primární s. + dluhová služba

Jaká úroveň dluhu je přípustná?

Hlavní faktory: velikost ekonomiky a likvidnost kapitálového trhu

- Míra otevřenosti ekonomika
  - Úroveň potenciálního růstu HDP
  - Nominální a reálné úrokové sazby
  - Vztah cyklické a strukturální složky deficitu
  - Demografické okolnosti atd. ...
-
- Základem je uvažovat o rozpočtu s výhledem do budoucna a plánovat dlouhodobě. Bereme-li si úvěr na 20-30 let a strategii máme na 2 roky až 6 let, vyvolává to palčivé otázky.

Jak z toho ven?

- Standardní keynesiánský přístup
- Fiskální konsolidace = snížení deficitu (zvýšení přebytku) veřejných rozpočtů
- Snížení deficitu = snížení domácí poptávky
- Snížení poptávky = pokles dynamiky ekonomického růstu
- Fiskální konsolidace a ekonomický růst tak jsou (alespoň krátkodobě) v protikladu. Proto lze reformovat pouze v „příznivých“ ekonomických obdobích → jsou (a jaké) obavy na místě?

- Povedlo se v: Irsko, Dánsko, Nový Zéland, Skandinávie...
- ČR v současnosti počítá se snižováním schodku o 0,5% HDP ročně do roku 2027, kdy má saldo činit 1% HDP
- JENŽE: SR 2021 převyšuje původní plán a na dluhovou brzdu (dluh 55% HDP) nejspíše narazíme v roce 2024

Fiskální politika otevřenýma očima

- Není nic zadarmo
- Žádné zdroje nemají anonymní původ
- Neexistují kouzelné skříňky (kouzelná řešení)
- Lze změřit, že někdo zvýšil svůj užitek na úkor někoho jiného, avšak nelze změřit zda se užitek zvýšil všem

- Eva Zamrazilová: „Jsme ekonomikou, která si nevydělá na své sociální cíle.“

- Veřejný rozpočet jako projekce/uplatnění/zhmotnění politických představ.

- Předvídatelnost, důvěryhodnost, transparentnost

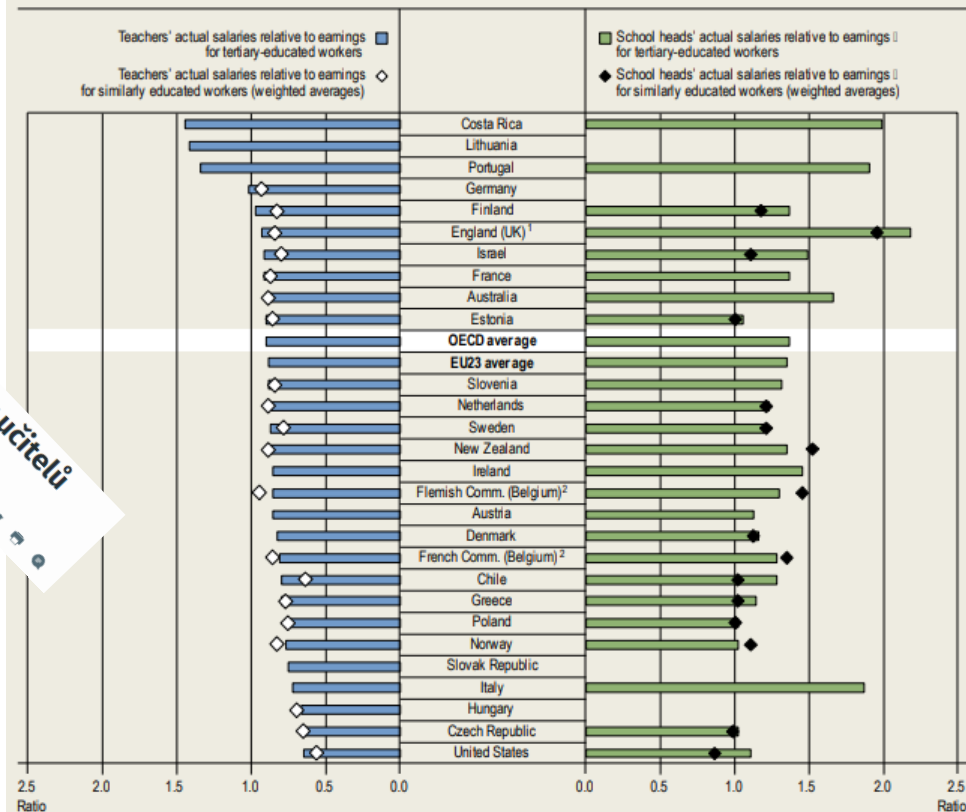
Řeči a činy

O třetinu víc než průměr. Tak mají platy učitelů
vypadat za šest let

© 7. červenec 2019 1:02

Figure D3.1. Lower secondary teachers' and school heads' actual salaries relative to earnings for tertiary-educated workers (2019)

Ratio of salary, using annual average salaries (including bonuses and allowances) of teachers and school heads in public institutions relative to the earnings of workers with similar educational attainment (weighted average) and to the earnings of full-time, full-year workers with tertiary education

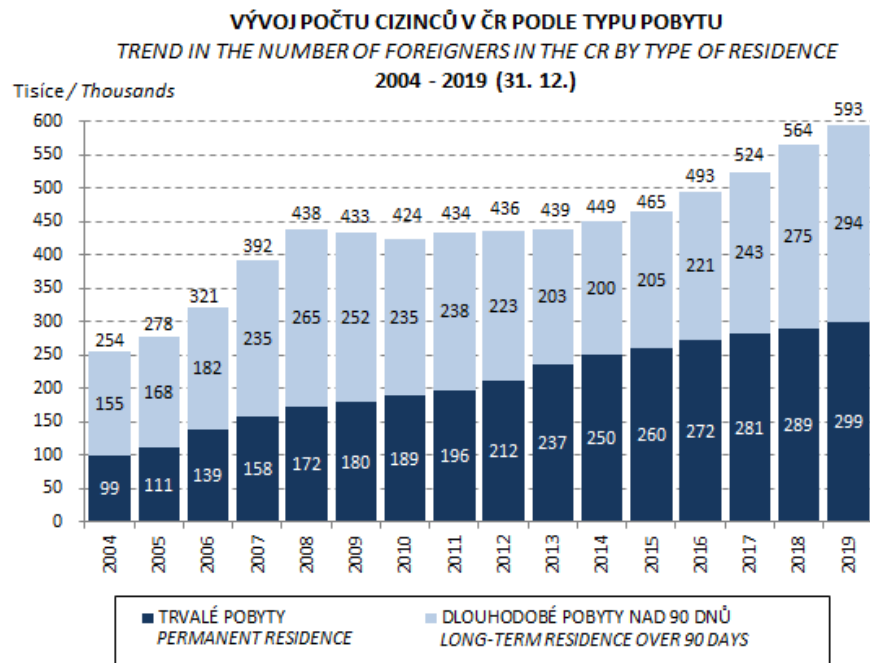
1. Data on earnings for full-time, full-year workers with tertiary education refer to the United Kingdom.
 2. Data on earnings for full-time, full-year workers with tertiary education refer to Belgium.
 Countries and economies are ranked in descending order of the ratio of teachers' salaries to earnings for full-time, full-year tertiary-educated workers aged 25-64.
 Source: OECD (2020), Table D3.2. See Source section for more information and Annex 3 for notes (<https://doi.org/10.1787/69096873-en>).

Řeči a činy

7.8.2018
CTK

Hamáček i Babiš mluvili o uprchlících. Premiér nechce ani jednoho migranta

[f](#) [t](#) [e](#)

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie MV ČR

Řeči a činy

Výběr z volebních programů čtyř náhodných politických stran (libovolné volby po r. 2000):

„Zjednodušíme daňový systém a některé daně zrušíme“

„Zjednodušíme daňový systém, výrazné změny daňových zákonů provedeme jednou za volební období“

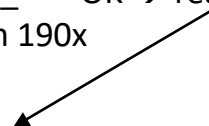
„Zjednodušíme daňový systém a snížíme zdanění práce“

„Zjednodušíme daňový systém: 2 sazby DPH; paušální daň pro malé živnostníky; zrušení daně z nabytí nemovitosti a silniční daně; žádné zavádění dalších daní; Snížíme daně: zrušení superhrubé mzdy a zavedení 15% sazby daně z hrubé mzdy; pravidelné zvyšování základní slevy na poplatníka“

---

zákon o daních z příjmů byl od roku 1992 novelizován celkem 190x
obsahoval celkem 48 přechodných ustanovení
byl změněn 3x nálezem Ústavního soudu
zákon o účetnictví byl od roku 1991 novelizován 41x
Existuje k němu 171 prováděcích předpisů

OK → realita

Otázky

- Je lepší, když se zadlužují firmy, nebo stát?

Otázky

- Je lepší, když se zadlužují firmy, nebo stát?
- Výrok: stát lze řídit jako firmu. Co si myslíte?

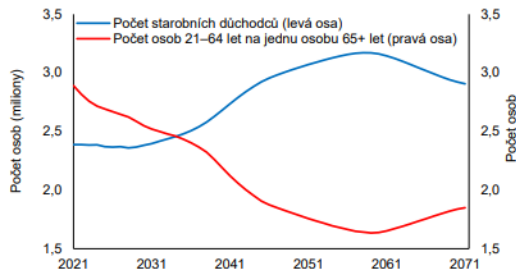
Otázky

- Je lepší, když se zadlužují firmy, nebo stát?
- Výrok: stát lze řídit jako firmu. Co si myslíte?
- Jaký je rozdíl mezi zdaněním a crowdfundingovou kampaní?

Otázky

- Je lepší, když se zadlužují firmy, nebo stát?
- Výrok: stát lze řídit jako firmu. Co si myslíte?
- Jaký je rozdíl mezi zdaněním a crowdfundingovou kampaní?
- Jaké největší výzvy do budoucna pro veřej. finance ČR vidíte?

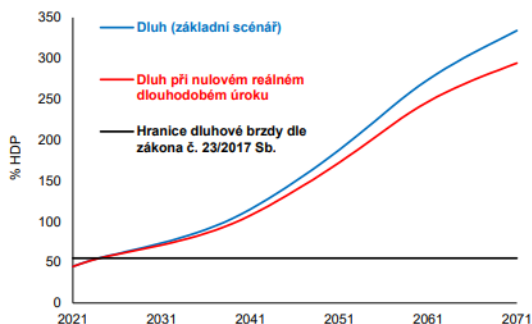

Počet starobních důchodců bude kulminovat kolem roku 2058, kdy by jich mělo být přibližně

3,2 milionu.

Podíl obyvatelstva ve věku 21–64 let na jednoho občana staršího 65 let klesne v horizontu 40 let na

1,6.

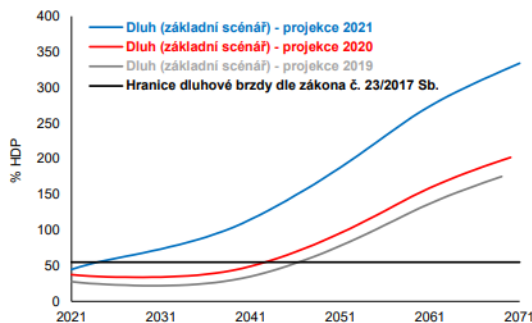

V případě zachování současného nastavení daňových a výdajových politik by k prolomení hranice dluhové brzdy došlo pravděpodobně v roce

2024.

Podíl dluhu sektoru veřejných institucí na HDP by mohl na konci 50letého horizontu projekce dosáhnout až

334 % HDP.

Podíl dluhu sektoru veřejných institucí na HDP je v základním scénáři na konci horizontu o

132 p.b.

vyšší, než byl v projekci 2020. K prolomení dluhové brzdy dojde

o 19 let dříve

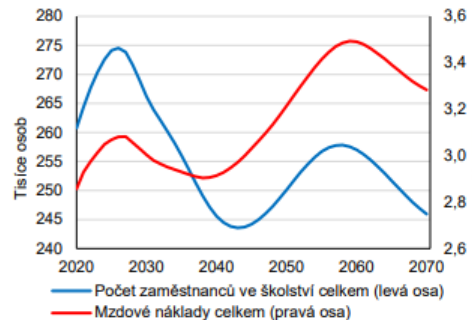
než v projekci 2020.

Primární strukturální saldo by muselo být od roku 2021 až do roku 2071

o 7 % HDP

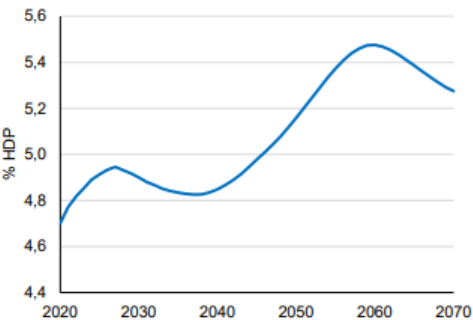
ročně lepší, aby v roce 2071 dluh nepřesáhl hranici dluhové brzdy.

Graf 4.4.1 Projekce počtu zaměstnanců a mzdových nákladů ve školství

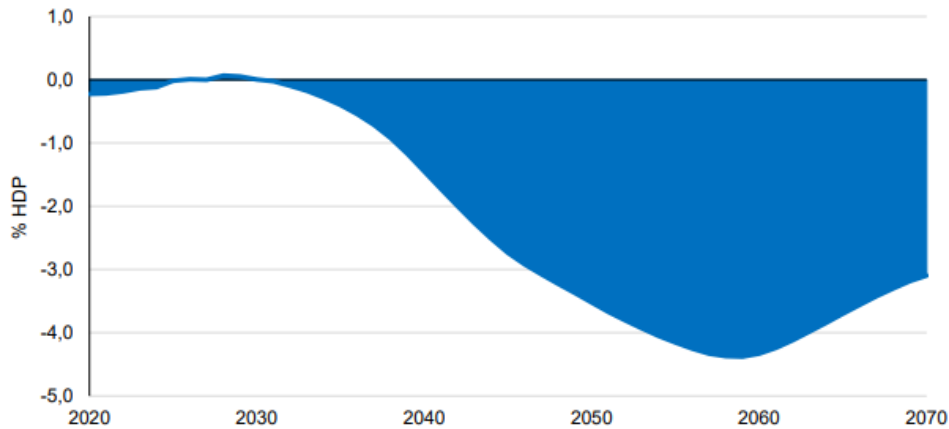
Zdroj: MŠMT (2020), ČSÚ (2020); výpočty NRR.

Graf 4.4.2 Veřejné výdaje na školství

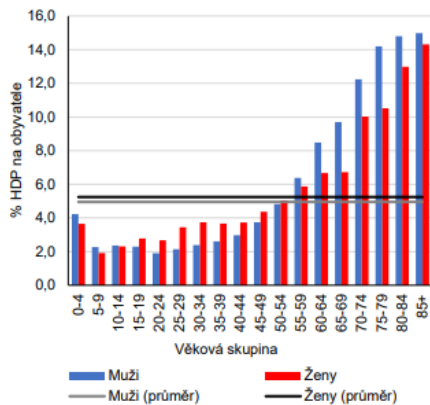
Zdroj: MŠMT (2020), ČSÚ (2020); výpočty NRR.

Graf 4.1.6 Roční salda důchodového systému

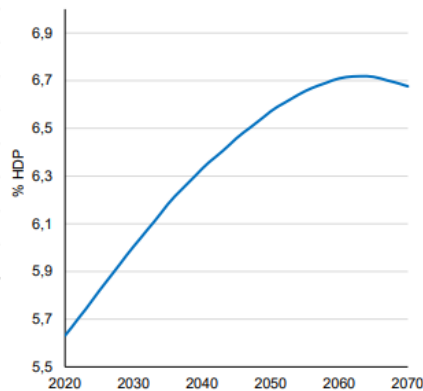
Zdroj: ČSÚ (2020), ČSSZ (2020); výpočty NRR.

Graf 4.2.1 Náklady hrazené ze zdravotního pojištění podle věkových skupin

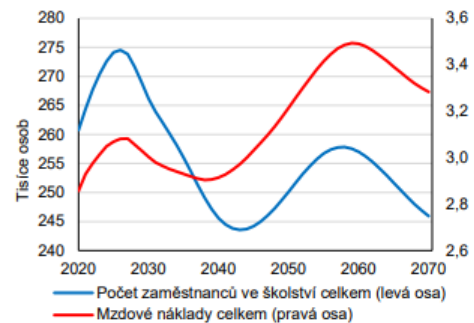
Zdroj: ČSÚ (2019); výpočty NRR.

Graf 4.2.2 Veřejné výdaje na zdravotnictví

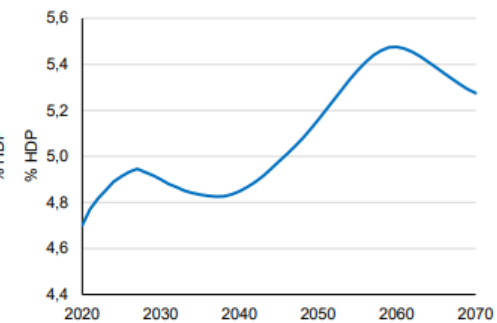
Zdroj: ČSÚ (2019), MF ČR (2019); výpočty NRR.

Graf 4.4.1 Projekce počtu zaměstnanců a mzdových nákladů ve školství

Zdroj: MŠMT (2020), ČSÚ (2020); výpočty NRR.

Graf 4.4.2 Veřejné výdaje na školství

Zdroj: MŠMT (2020), ČSÚ (2020); výpočty NRR.

Otázky

- Je lepší, když se zadlužují firmy, nebo stát?
- Výrok: stát lze řídit jako firmu. Co si myslíte?
- Jaký je rozdíl mezi zdaněním a crowdfundingovou kampaní?
- Jaké největší výzvy do budoucna pro veřej. finance ČR vidíte?
- Je pro Vás (narození po r. 2000) nastavení veřejných financí v ČR fér?

Otázky

- Je lepší, když se zadlužují firmy, nebo stát?
- Výrok: stát lze řídit jako firmu. Co si myslíte?
- Jaký je rozdíl mezi zdaněním a crowdfundingovou kampaní?
- Jaké největší výzvy do budoucna pro veřej. finance ČR vidíte?
- Je pro Vás (narození po r. 2000) nastavení veřejných financí v ČR fér?
- Spoléháte v otázce starobního důchodu na veřejný, či soukromý sektor?

Selhání státu (veřejného sektoru)

- Jánabráchismus (politické trafikantství)
- Bujení byrokracie + administrativní náročnost změn
- Časový nesoulad (procykličnost opatření)
- Nedostatečná analýza dopadů veřejných politik
- Politická neprůchodnost potřebných změn
- Politický cyklus
- Cla, subvence, cenové stropy X ekonomická kalkulace

Co je hlavní motivací politika?

* Rostou výdaje, více peněz ve hře mění měřítko motivace